
Ämnesproven i grundskolans årskurs 9 och specialskolans årskurs 10

Historia
Årskurs 9
Vårterminen 2014

Skolverket

Inledning

Utgångspunkten för de nationella proven i historia är kursplanen i historia. Denna har det övergripande målet att **utveckla elevers historiemedvetande** genom tre samverkande förmågor: kunskap om historia, kunskap om hur historia skapas och kunskap om hur historia används. För att göra detta betonas även en fjärde förmåga – att använda historiska begrepp.

Historiemedvetande innebär att vi försöker orientera oss i och förstå nuet med hjälp av tolkningar av det förflutna, för att kunna förhålla oss till och ha en handlingsberedskap inför framtiden. Våra behov av orientering bestämmer vilka frågor vi ställer till det förflutna för att kunna förstå nuet. Det innebär att de förmågor som kursplanen vill utveckla hos elever, och som provet med hjälp av kunskapskraven ska pröva, på olika sätt utvecklar deras historiemedvetande.

Provbeskrivning

Det nationella ämnesprovet i historia för år 9 läsåret 2013/14 genomfördes som två delprov om vardera 120 minuter den 15 och 16 maj. Delprov A innehöll nio uppgifter och Delprov B nio uppgifter. Totalt innehöll provet således 18 uppgifter som bedömdes i enlighet med kunskapskravet för historia år 9.

De förmågor som anges i kursplanen och de delkunskapskrav som relateras till respektive förmåga var utgångspunkten för provkonstruktionen och bedömningen. Detta framgår tydligt av den blankett för resultatrapportering som är bifogad Delprov B. Antalet uppgifter som kunde ge belägg upp till nivån för A var för samtliga förmågor två, det vill säga sammanlagt åtta uppgifter. Eftersom en uppgift där belägg getts för nivån A anses innebära att även de underliggande nivåerna E och C har uppnåtts så ges belägg även för dessa. På samma sätt ges vid ett belägg för nivån C även belägg för nivån för E. Det totala antalet belägg för provet var 44. Ett villkor vid kravgränssättningen var också att kunskapskrav kopplade till alla fyra förmågor skulle kunna beläggas för provbetygen E till B. För nivån A gällde belägg för kunskapskrav för minst tre av de fyra förmågorna. Avgörande här var att antalet möjliga belägg på nivån A endast var två, varför slumpfaktorn annars fick för stor betydelse. Vid provkonstruktionen var målet att alla delkunskapskrav skulle prövas. Det skedde också och alla delkunskapskrav som innehöll progression, utom två, kunde prövas upp till nivå A.

Provet innehöll också olika former av stödstrukturer i form av en figur som informerade eleven om vilka kunskapskrav kopplade till en viss förmåga och vilken nivå en viss uppgift var konstruerad för, hjälpmeningar för att strukturera resonemanget, punkter som pekade ut innehållet i linje med de bedömningsaspekter som var aktuella och även enkla bedömningsmatriser för att eleven skulle kunna se vilken progression som efterfrågades i svaret.

För att underlätta elevers förståelse av provet genomgick det en omfattande språkgranskning av erfarna lärare i svenska som andraspråk och ett stort antal justeringar gjordes. Ett konsekvent vägval

har också gjorts ifråga om källtexter där dessa skrivs om på enkel svenska för att underlätta elevers förståelse.

Förutom kunskapskravet så utgjorde även det centrala innehållet utgångspunkten för provkonstruktionen där målet var att sprida uppgifternas innehåll jämnt över de olika kunskapsområdena.

Bedömningsanvisningarna innehöll en genomgång av uppgiftens koppling till respektive förmåga och relevant kunskapskrav, ett angivande av vilka bedömningsaspekter som var aktuella, en bedömningsmatris där progressionen angavs och ett antal kommenterande exempelsvar för att konkretisera bedömningsmatrisens innehåll. Dessutom angavs vanliga orsaker till att elevsvar inte uppnådde belägg för E.

Förändringar i provkonstruktion i förhållande till föregående års prov

De viktigaste slutsatserna i den provrapport som lämnades om 2013 års prov var följande:

- Antalet uppgifter var för stort för eleverna och uppgifterna i vissa fall för omfattande. Ett stort antal uppgifter anses emellertid nödvändigt för att slumpfaktorn ska vara minimerad och reliabiliteten god. Dock måste andra vägar prövas för att slumpfaktorn ska minimeras och reliabiliteten vara fortsatt god.

Åtgärd: Omfattningen på 2013 års prov var för stor och i 2014 års prov minskades antalet uppgifter till 18. För att detta inte skulle påverka reliabiliteten gjordes ett försök där eleven fick välja att besvara en likartad uppgift med bedömning utifrån samma kunskapskrav, men där tre alternativa områden gavs att behandla. Ett stort antal elever valde emellertid att behandla samma område.

- Omfattningen på bedömningsanvisningarna bör minskas. Eftersom förutsättningarna för lärares bedömningar varierar så mycket tidsmässigt påverkas reliabiliteten. En möjlighet att påverka detta är att försöka underlätta bedömningen.

Åtgärd: Bedömningsanvisningarnas omfång minskades med ca 40 procent genom att bilagan med alternativa s k ”gränssvar”, autentiska elevsvar som låg på gränsen mellan olika belägg, utelämnades och genom att kopplingen till kunskapskrav och det centrala innehållet gjordes mindre utförlig.

- Diskrepansen mellan elevers förutsättningar ifråga om läs- och skrivförmåga är ett hinder för validiteten hos provet och ytterligare ansträngningar kommer att göras för att underlätta förståelsen genom ett enkelt språk.

Åtgärd: Ännu större omsorg lades på omarbetning av provets språkliga utformning, särskilt med inriktning på elever med svenska som andraspråk.

- Lärarenkäten ger vid handen att provet har god legitimitet och har uppfattats positivt av de allra flesta. Det innebär att grundprinciperna för provet inte bör ändras.

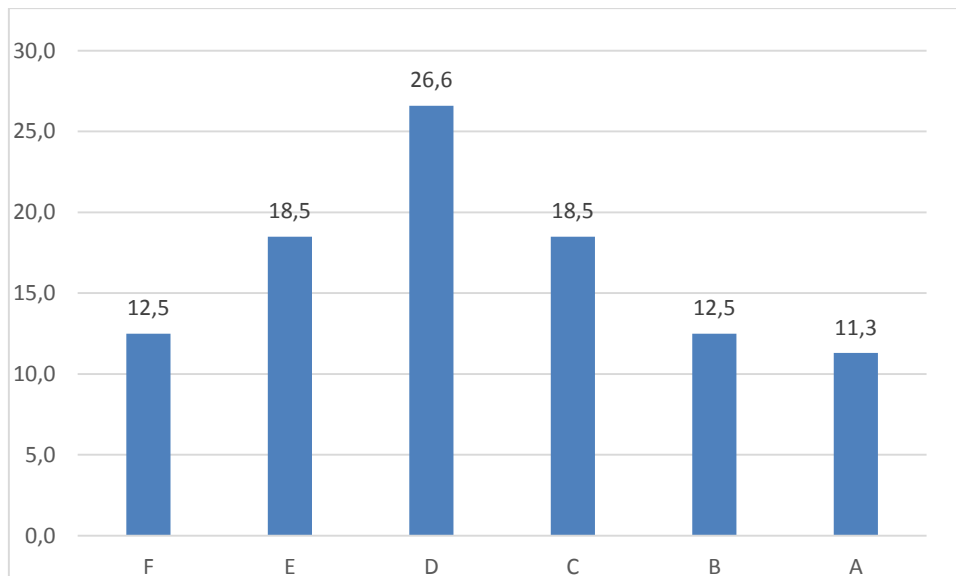
Åtgärd: Utgångspunkten i konstruktionen i 2014 års prov var att behålla upplägget från föregående år men minska dess omfattning. En konsekvens av detta var emellertid ett något minskat antal belägg där ett försök att kompensera gjordes genom en valbar uppgift.

Resultat

Provbetyg

Ett provbetyg sattes på provet utifrån de principer som redan beskrivits. Provbetygen fördelades enligt nedanstående diagram.

Diagram 1. Fördelningen av provbetygen på 2014 års prov

Resultatet innebar en ökning av den genomsnittliga betygspoängen på provet från 11,2 till 12,4. En jämförelse med föregående års resultat visar på en ökning av antalet prov med betyget A, från 6,1 till 11,3 och en minskning av antalet prov med betyget F från 16,5 till 12,5. Det innebär en förbättring av resultatet som kanske kan förklaras med att dessa elever under hela sin tid i åk 7-9 tagit del av en undervisning som skett enligt den nya kursplanen i historia. Detta till skillnad mot föregående år då eleverna endast undervisats i enlighet med kursplanen i årskurserna 8 och 9.

Uppgiftsresultat

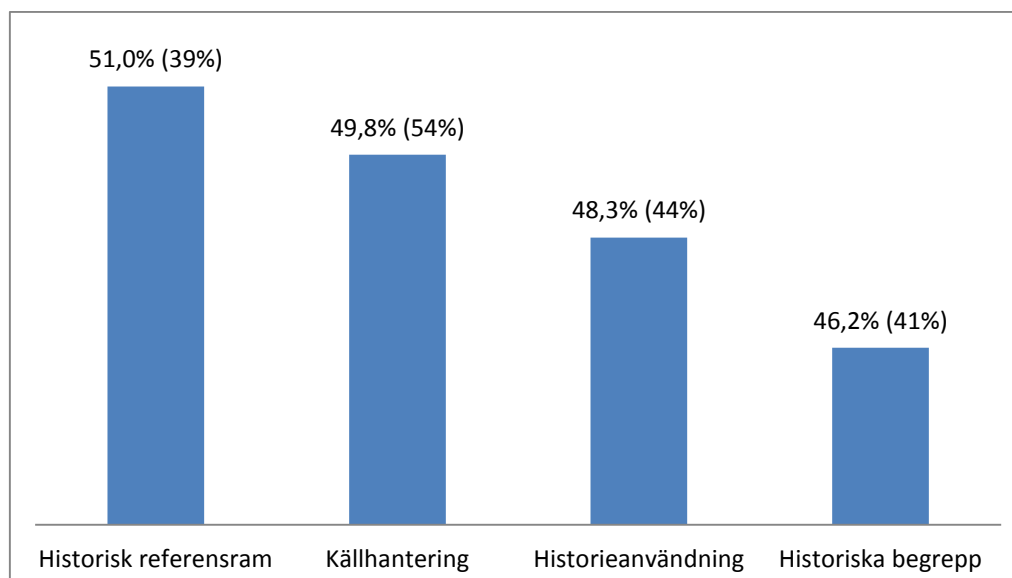
För att kunna behandla resultatet på uppgiftsnivå har elevresultat på individnivå insamlats. Lärare som genomfört provet i samhällsorienterande ämnen uppmanades att mellan 16 maj och 18 juni rapportera

in resultaten på uppgiftsnivå för de elever som var födda den 6:e, 16:e och den 26:e i varje månad i en digital databas. Inmatningen gjordes för var och en av provets uppgifter. Resultaten för 1760 elever i 594 klasser rapporterades in på detta sätt. Eftersom det utgör cirka åtta procent av de elever som genomförde provet är den statistiska säkerheten relativt god och betygsfördelningen överensstämmer i stort med slutresultatet. Detta underlag är därför användbart för att analysera tendenser på uppgiftsnivå och för olika kunskapskrav.

De ämnesspecifika förmågorna och delkunskapskrav

Vid en analys av elevernas resultat på uppgifter för kunskapskrav kopplade till de fyra ämnesspecifika förmågor som är framskrivna i kursplanen framkommer att eleverna har svårast för de uppgifter som behandlar historiska begrepp. Resultatet framkommer i nedanstående diagram. (Förra årets resultat inom parentes)

Diagram 2: Resultat på uppgifter för kunskapskrav kopplade till de fyra förmågorna (andelen utdelade belägg i relation till totala antalet belägg)

Bäst resultat får eleverna på uppgifter som kan kopplas till förmågan att använda en historisk referensram och sedan i fallande ordning kunskaper kopplade till källhantering, användning av historia respektive historiska begrepp. Generellt skiljer sig dessa uppgifter åt till sin karaktär genom att tyngdpunkten ligger på olika kunskapsformer.

Referensramskunskaper utgör en grupp av uppgifter med högre resultat, där kunskapsformen faktakunskap är mer central.

De andra grupperna av uppgifter, där resultatet är något sämre, gäller källhantering och historieanvändning med uppgifter av mer tillämpad karaktär, där kunskapsformen färdighet överväger.

De färdighetskunskaper som anges som viktiga bedömningsaspekter i bedömningsanvisningarna är

korrekta slutsatser och användning av källkritiska argument när det gäller källhantering. Motsvarande bedömningsaspekter för historieanvändning är bland annat syftet med att använda just den historia som används och förklaring av detta med olika exempel. Belägg på högre nivåer kräver också en motiverad värdering av historieanvändningen. Resultatet visar att elevers arbete med historiska källor och med användning av historia inte framstår som något för historieämnet främmande. Särskilt arbete med källor hör till det för ämnet traditionella stoffet.

Centrala historiska begrepp har även i tidigare kursplaner angetts som en del av ämnets innehåll men utan att dessa begrepp precisats. Det lägre resultatet för förmågan att använda historiska begrepp är troligen beroende av att preciseringen av dessa i det centrala innehållet och införandet av dem i kunskapskraven är nyheter för många lärare och elever, något som också framgår av lärarenkäterna. I förhållande till varandra ligger emellertid resultatet för de olika grupperna inom ett litet intervall på cirka fem procent vilket tyder på att de har en jämn spridning.

Förutom de inrapporterade 1760 resultaten på uppgiftsnivå har kopior på proven för alla elever födda den 6:e varje månad sänts in. Dessa kommer att mer noggrant analyseras och med det materialet kan frågor kring orsakerna till skillnader i lösningsfrekvensen på olika uppgifter utifrån olika förmågor behandlas.

De delar av kunskapskravet i historia som är riktade mot en specifik förmåga hanterar ofta olika processer som är viktiga vid utförandet av denna förmåga. Dessa mer avgränsade delar kallas för delkunskapskrav.

Förmågan att hantera en historisk referensram är uppdelad i fyra delkunskapskrav vilka förefaller ha varit lika utmanande för eleverna.

Angående förmågan om hantering av källor syns inte några entydiga skillnader i elevers resultat på dessa två delkunskapskrav. Däremot visar sig den del av kunskapskravet som talar om förmågan att använda begrepp, att användningen av begreppet källkritik är mindre väl utvecklad.

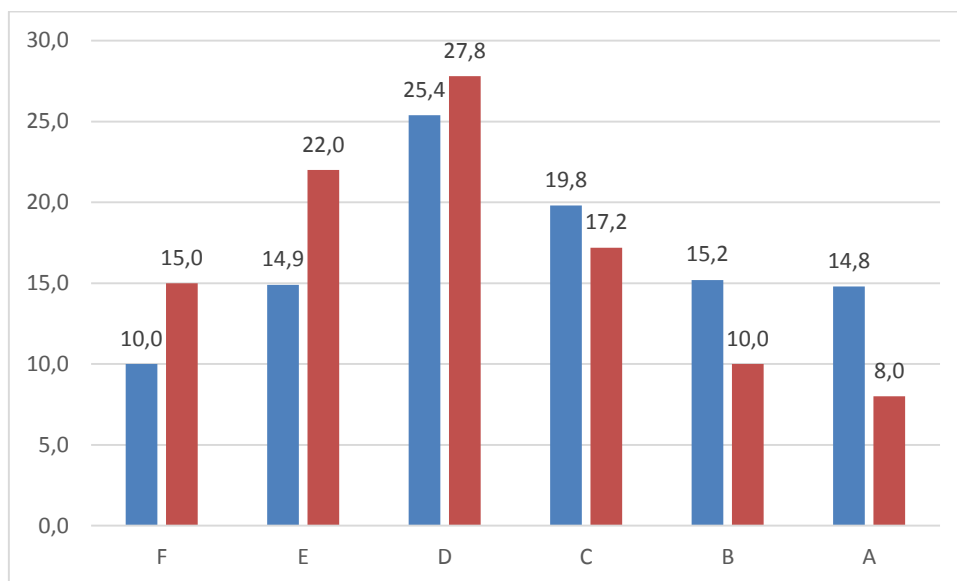
Förmågan att reflektera över historieanvändning är uppdelad i två delkunskapskrav som behandlar resonemang om hur historia har använts och om hur skilda uppfattningar om det förflutna kan leda till olika uppfattningar i nuet. Resultaten på dessa två delar av kunskapskravet var likartade..

Förmågan att hantera historiska begrepp är inte uppdelat i olika delkunskapskrav.

Resultat fördelat på faktorerna kön och undervisning i svenska

Vid en jämförelse mellan flickors och pojkars resultat på provet framkommer att flickorna har uppnått högre resultat.

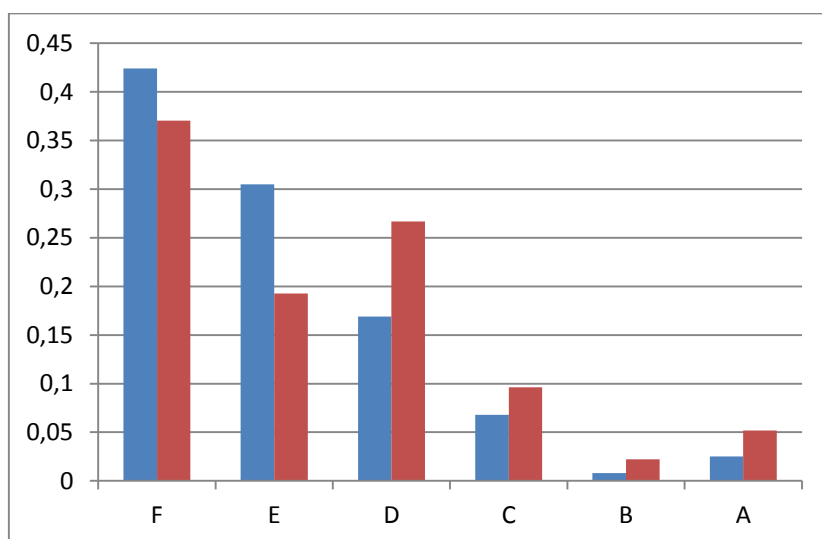
Diagram 3: Resultat fördelat på kön. Blått flickor, rött pojkar.

Resultatet på provet i historia avviker därmed inte från den generella bilden i andra prov, att flickor har genomgående högre resultat än pojkar. En analys på uppgiftsnivå visar att tre uppgifter statistiskt sett har gynnat pojkar svagt medan övriga uppgifter är neutrala.

Vid en fördelning av resultaten på ämnena svenska respektive svenska som andraspråk visar det sig att elever som läser svenska som andraspråk får lägre resultat än övriga elever. Dock är avvikelser mindre än vid 2013 års prov.

Diagram 4: Resultat i procent för elever med svenska som andraspråk 2013 och 2014 års prov. Blått 2013, rött 2014.

En analys på uppgiftsnivå visar att fyra uppgifter statistiskt sett har gynnat elever med svenska som andraspråk svagt, medan två uppgifter missgynnat dessa elever svagt. Övriga uppgifter är neutrala.

En möjlig orsak till att elever som läser svenska som andraspråk har fått lägre resultat kan vara läs- och skrivförmågan. För att klara en uppgift i ett skriftligt prov måste eleven kunna läsa och förstå uppgiften och därefter formulera sitt svar i skrift. Elever som läser svenska som andraspråk har ofta olika domäner och områden inom vilka de kan sakna vissa begrepp vilket medför att flerspråkigheten kan inverka på deras läsförståelse på uppgiftsnivå. Då dessa domäner kan skifta på individnivå går det inte att utesluta att detta kan förklara en del av skillnaderna i resultatet. Provet genomgick en omfattande språkgranskning av lärare i svenska som andraspråk vilket troligen är orsaken till att skillnaderna har minskat, men det är svårt att kompensera flerspråkighetens effekter fullt ut.

Provetts konsistens

Ett mått på provets inre konsistens är Cronbachs Alpha. Detta mått innebär att det ska finnas en överensstämmelse mellan olika elevers lösningsfrekvens för olika uppgifter. Elever som löser uppgifter på en högre nivå ska genomgående lösa den typen av uppgifter på samma nivå. Omvänt ska elever som löser uppgifter på en lägre nivå genomgående lösa uppgifter på denna nivå. Måttet anger att uppgifterna i högre eller mindre grad mäter samma kvaliteter. Ett bra resultat på provnivå brukar anges som 0,9 och över. Resultatet för provet var 0,895 vilket tyder på relativt god konsistens. Resultatet på gruppnivå, t ex för uppgifter för kunskapskrav kopplade till en viss förmåga, bör vara över 0,7. Resultatet för uppgifter för kunskapskrav kopplade till de olika förmågorna fördelade sig enligt nedanstående tabell.

Tabell 1: Cronbachs Alpha för uppgifter för kunskapskrav kopplade till de olika förmågorna

Referensram	0,699
Källor	0,583
Historieanvändning	0,711
Begrepp	0,637

Resultatet tyder på att uppgifterna om källor och i viss mån gällande begreppsanvändning måste uppmärksammas för att få en bättre konsistens.

Ett problem vid uppgiftskonstruktionen har varit att inte tillräckligt många elevsvar från utprovningar har hållit en hög kvalitet i förhållande till det som presteras vid provtillfället. Detta försvårar den statistiska bearbetningen och uppskattningen av t ex rimlig lösningsfrekvens på olika uppgifter.

Lärarenkät

Som ett led i uppföljningen av det nationella provet besvarades en digital lärarenkät. Lärarna ombads i lärarinformationen att besvara denna och antalet som gjorde enkäten var 448. En uppskattning utifrån antalet elever som genomförde proven är att det utgör drygt 70 procent av den aktuella lärargruppen.

Den första delen av enkäten bestod av frågor som var gemensamma för alla samhällsorienterande ämnen. Till ämnesprovet i historia fanns dessutom en andra del av enkäten med frågor som endast gällde detta prov. Det totala antalet frågor var 54.

En majoritet eller närmare 80% angav att de uppfattade provet i sin helhet som bra eller ganska bra. Svaren på frågan indikerar lärarnas uppfattning om hela provet och genomförandeprocessen.

Angående provets omfattning ansåg drygt 30 % av lärarna att provet var för omfattande. Det är en för hög andel men ambitionen att reducera provet har ändå gjort det mer hanterligt, eftersom 2013 drygt två tredjedelar av lärarna hade den uppfattningen.

De berörda lärarna uppfattade i stort sett provet som legitimt och givande. På frågan om i hur hög grad stoffet behandlats i undervisningen svarade 95% att det behandlats i hög grad eller till viss del. Tre fjärdedelar av lärarna ansåg att för flertalet elever låg provresultatet i linje med deras övriga prestationer under läsåret. Omkring 80% av lärarna ansåg att svårighetsgraden på provet var lagom. Ungefär 77 % ansåg att gränsen för provbetyget E var rimlig, medan ca 20% menade att gränsen var satt för lågt. För provbetyget A ansåg ca 73% att betygsgränsen var rimlig och drygt 15 % att gränsen var satt för lågt. Drygt 80% av lärarna ansåg att de sk bedrivillkoren var rimliga.

Bedömningsanvisningarna uppfattades ge ett bra och tillräckligt stöd av cirka 75 % av lärarna. Andra omdömen som handlar om provets effekter är att ca 75% av lärarna anser att provet hjälpt dem att tolka kursplanen och progressionen i kunskapskraven, medan ca 65% av lärarna menar att provet startat didaktiska diskussioner i hög eller mycket hög grad.

Slutsatser

De viktigaste slutsatserna som kan dras av provets konstruktion, genomförande och resultat är följande.

- Det fortsatta arbetet med att förbättra provets konsistens, både i sin helhet och ifråga om uppgifter kopplade till olika förmågor, bör stärkas. För att göra det måste utprovningarna förbättras med en större del väl genomarbetade elevsvar.
- Omfattningen av provet uppfattas fortfarande som för stor av många lärare men bedöms ändå som rimlig av de flesta. Åtgärderna för att minska omfattningen har haft effekt.
- Det finns fortfarande förbättringar som behöver göras för att den språkliga nivån inte ska lägga hinder i vägen för vissa elever att visa sin förmåga. Det kan påverka utfallet för relationerna för pojkar/flickor och för elever med undervisning i svenska/svenska som andraspråk.
- Lärarenkäten ger vid handen att provet har god legitimitet och har uppfattats positivt av de allra flesta. Dock bör arbetet på att förbättra bedömningsanvisningarna fortsätta. Metoderna för kravgränssättning måste också utvecklas.